

GUILLELMUS TYRENSIS ARCHIEPISCOPUS

NOTITIA HISTORICO-LITTERARIA

(FABRIC. *Biblioth. med. et inf. Lat.*, III, 170)

Guillelmus, ex archidiacono (*Hist.* l. xxi, c. 1) Tyrius sive Tyrensis ab anno 1174 archiepiscopus (l. xx, c. 9) in Phœnicia, natione ut videtur Hierosolymitanus, sed in scholis transmarinis (l. xix, c. 4) in Italia litteras egregie edoctus, de quo præter editores atque præ cæteris Bongarsium, consulendus Aubertus Miræus in Auctario pag. 61 seq. editionis a me curatæ. Scripsit vir cordatus opus eximium *Historiam rerum in partibus transmarinis gestarum* a tempore successorum Mahumethi et ab anno 1048, ac præcipue ab anno 1100 usque ad A. 1184, *libris XXXIII*, sed quorum ultimum vix inchoatum reliquit. Laudatur ab Antonio Florentino, Jacobo de Vitriaco, Paulo Emilio aliisque. Prodiit primum Basileæ 1549, fol., apud Nicolaum Brillingerum et Joannem Oporinum, studio Philippi Poissenoti. Deinde ibid. 1564, fol., apud Henr. Petri, præfixa Guillelmi Vita, curante Henrico Pantaleone, et subjuncta Basillii Joannis Heroldi continuatione usque ad annum 1521, libris VI, qui viderant lucem separatim ibid. 1560, fol. Denique ex accurata recensione Jacobi Bongarsii, in *Gestis Dei per Francos*, Hanov. 1611, fol., pag. 625, sed omissa Heroldi continuatione. Idem Bongarsius aliquot hujus operis versiones Gallicas habere se testatus est ineditas, ab interpretibus illis etiam continuatas, et lucem vidit Gabrielis du Preau sive Prateoli interpretatio, *la Franciade Orientale*, Paris. 1573, fol., atque Italica, Josepho Horollogi interprete *Guerra sacra*, Venet. 1562, 4°, et Thomasio Baglioni curante Venet. 1610, 4°. In temporum notatione Eutyechium ducem secutum, quandoque hallucinari notavit Pagius ad A. 1182, n. 11, qui etiam Hierosolymitanis equitibus parum æquum videri monet ad A. 1133, n. 9.

In præfatione ad *Historiam* Guillelmus testatur se præterea rogatu regis Almarici, ipso Arabica exemplaria ministrante, conscripsisse aliam *Historiam* a tempore seductoris Mahumeth usque in hunc annum, qui est nobis ab incarnatione Domini 1184, per annos quingentos septuaginta decurrentem: profleturque auctorem se maxime secutum venerabilem Scith, filium Patricii, Alexandrinum patriarcham, illum ipsum nempe cujus Annales sub Eutyechii nomine habemus. Hoc est opus *De gestis Orientalium principum*, quod memorat Guillelmus (lib. 1, c. 3), sive *De principibus Orientalibus et eorum actibus* (lib. xix, cap. 15 et 21), cujus jacturam ægerime ferri ab historiarum studiosis jam Bongarsius notavit; neque enim dubium est plura eum Eutyechianis narrationibus adjunxisse.

Acta quoque synodi Lateranensis A. 1179 habitæ consignavit, ad quam profectum se narrat lib. xxi, cap. 26. Cujus, inquit, si quis statuta et episcoporum nomina, numerum et titulos scire desiderat, relegat scriptum quod nos ad preces sanctorum Patrum, qui eidem synodo interfuerunt, consecimus diligenter: quod in archivo Tyrensis Ecclesiæ inter cæteros quos eidem contulimus Ecclesiæ libros jussimus collocari. Etiam hæc hodie desideramus.

NOTITIA ALTERA.

(BONGARS, *Gesta Dei per Francos, sive Orientalium expeditionum et regni Francorum Hierosolymitani Historia*, etc.; Hanovizæ, typis Wecheliani, 1611, in fol.; Præf., n. XI)

... Sequitur totius historię princeps, doctrina non vulgari, et supra sæculum illud amœna, experientia varia, et ex iis, acri judicio vir, quantumque judicare licet, vita et ingenio probus, dictione etiam elegans et gra vis, Guillelmus Tyrensis archiepiscopus. De parentibus ejus et prima origine nihil habeo dicere. Sed qui Gallum facit Balduinus JC. et qui parentibus Germanis ortum, auctor Vitæ ejus, præfixæ editioni secundæ Basiliensi, quæ est Henrici Pantaleonis, nullo quod sciam, argumento nituntur, nisi quod quidam sunt tam stulte amantes patriæ, ut eo licere putent asserere sibi quæ ubique habentur egregia. Ipse, operis et lib. xxiii præfatione, cum patriæ amorem, natalis soli dulcedinem, et patriæ calamitatem et miserias dicit, certe Syriam dicit, et de quo agit Hierosolymitanum regnum. Nam, ut illius Vitæ auctori concedamus quod verum est, duplicem esse patriam, non potest natale solum duplex esse (lib. xix, cap. 4). Nondum de scholis redieramus; sed trans mare adhuc, circa liberalium artium delineabamur studiis. Ergo Syrus. Diserte autem veteres historię Gallicæ, quæ hanc ipsam Guillelmi exponunt et prosequuntur, natum Hierosolymis dicunt; et frater Stephanus Lusignanus, scriptor Historię Cypriæ, Cyprius ipse, eum refert propinquitate attigisse regni Hierosolymitani principes, nescio quo auctore. In pueritia vidit patriarcham Antiochenum Radulphum (lib. xv, c. 17), id est, nisi fallor, circa annum Domini 1140. Cum divortium inter Amalricum regem et Agnetem Edessanam celebraretur, in scholis agebat, etc. (leco

supra notato). Id vero incidit in annum 1162. Gallici nostri scriptores ad libri xxi cap. 1 in Francia literis delisse operam tradunt, quod verisimile est. Tum enim civitas Parisiensis, velut *fontes hortorum, et puteus aquarum viventium, irrigabat universam terram superficiem, panem delicatum, et delicias præbens regibus: et universam Dei Ecclesiam, super mel et fenum ubera dulciora propinans*, ut ait Jacobus de Vitriaco *Hist. Occid.* cap. 7. Inde regi, ob doctrinam, charus et familiaris, ut apparet ex lib. xix, cap. 3.

Anno 1167, nisi me ratio fallit, rogante rege Amalrico et aliis multis honestis viris, archidiaconatum Ecclesie Tyrensis ei contulit Fridericus archiepiscopus (lib. xx, cap. 1). Nec multum inde otii homini contigit, quem ingenium et doctrina, ut principibus commendabant, ita aliorum objiciebant invidiæ. Statim enim, legatus de re summa, imperatorem Constantinopolitanum adiit, et feliciter consummata legatione rediit (lib. xx, cap. 4). Paulo post, anno fortasse 1169 (nam hæc in Chronologia accuratius persequi constituimus), familiaribus tractus negotiis, et archiepiscopi sui declinans indignationem immeritam, ad Ecclesiam se contulit Romanam (eodem lib. xx, cap. 18). Reduci, regium puerum Balduinum, annorum novem, multum pro ejus eruditione sollicitus pater, rex Amalricus, multis precibus, et sub obtentu gratiæ suæ instituendum et liberalibus studiis imbuendum tradidit (lib. xxi, cap. 1). Ab eodem postea rege, de consilio principum, *cancellarii* in sacro palatio munere honoratus est, *ut esset*, inquit, *qui regiarum epistolarum curam haberet* (lib. xxi, cap. 5, et lib. xix, cap. 24, et lib. xxii, cap. 5, et præfat. operis).

Anno 1174, mense Maio, *consonante cleri et populi voto, regis quoque, ut moris est, conveniente assensu, ad regimen Tyrensis Ecclesie vocatus: decem post dies, per manus Amalrici patriarchæ Hierosolymitani, in ecclesia Dominici Sepulcri, munus consecrationis, vi Idus Junii, suscepit* (lib. xxi, cap. 9), et anno postea proximo, idem consecrationis munus ipse, ex officio, impendit electis Sidoniensi et Berithensi. Anno 1176 funus Wilhelmi marchionis Montisferrati, regis sororii procurat (lib. xxi, c. 15). Anno 1177, Romam proficiscitur ad synodum Lateranensem vocatus, cujus statuta et episcoporum nomina et titulos scripto complexus est, ad preces Patrum qui interfuerunt (lib. xxi, c. 26). A synodo rediens, Henricum Trecensem, id est Campaniæ comitem, in Orientem magno comitatu nobilium euntem, reliquit Brundusii (lib. xxi, c. 30). Constantinopoli per vii menses continuos cum Manuele imperatore moram fecit, sibi, ut inquit, *et Ecclesie suæ perutilem: et mandata ab illo accepit ad principem et patriarcham Antiochenum; quibus exsequendis, eum iv Id. Maias portum S. Simeonis attingisset, Antiochiam divertit: iisque completis, pr. Non. Jul., post annum et menses decem ex quo ad synodum profectus erat, Tyrum reversus est* (lib. xxii, cap. 4). Ubi paulo post magistro Odoni, Ecclesie suæ archidiacono, ad Berithensem episcopatum vocato, sacerdotii gradum et pontificalem dignitatem contulit (lib. eod., c. 7).

Amissa Hierosolyma anno 1188, desperatis regni rebus, in Occidentem legatus missus est. Rogerus de Hoveden eum scribit interluisse colloquio regum Franciæ et Angliæ inter Gisortium et Trie: *Interfuit, inquit, archiepiscopus Tyri, qui repletus spiritu sapientiæ et intellectus, miro modo prædicavit verbum Domini coram regibus et principibus, et convertit corda eorum ad crucem capiendam: et qui prius hostes erant, illo prædicante et Deo cooperante, facti sunt amici in illa die; et de manu ejus crucem receperunt; et in eadem hora apparuit supra eos crucis signum in cælo*, etc. Matthæus Paris addit, Willelmum Tyrensem a domino papa officium legationis super negotio crucis suscepisse. Ejus nomen restitue Joanni Saresberiensis, epistola 275, in qua male editum est, *Tyrensi archiepiscopo*. Meminit et hujus legationis Giraldus Cambrensis, lib. ii *Hibern. expugnat.*, cap. 25, et Guillelmus Neubrig. lib. iii *Anglic. Iterum*, cap. 25. Nisi fortasse alius hic fuit a nostro, ejus nominis tertius, de quo videbimus alias.

Sed vitam bujus nostri qui descripsit, præpositam secundæ editioni Basiliensi, sive is Henricus Pantaleon, quod mihi facile persuadeo, sive alius est, non observata nobis hæc addit affirmate. Guillelmum jam archidiaconum, a *purpuratis Patribus, ipsoque pontifice Victore IV invitatum, in schola Romana per biennium fere, disputando, legendo, et lucubrando, doctissimi et acutissimi: philosophi nomen, cæteraque doctrinæ et eruditionis insignia adeptum: actum etiam de eo, opimis sacerdotiis cumulato, inter senatores purpuratos legendo: amori autem patriæ omnia postposuisse: regno labante, ea fama fuisse, ut omnium acclamatione, ei soli pecunia sacra ex collectis facta, crederetur. Friderico Barbarossæ imp. funebrem orationem persplendidam habuisse* Quæ quidem examinare hoc tempore non vacat: nec tamen tam asseveranter, quamvis sine auctore, posita, præterire volumus.

Finem nostri, ut miserabilem, ita commemorabilem, absque scriptoribus Gallicis ignorarem, quorum verba fideliter, quantum possumus, exposita, adde vobis placuit, quia et lucem rebus afferunt, et exemplo sane gravi, vitam instruunt et rara quedam, nec alibi obvia continent. Igitur, *Erant isto tempore in terra ultramarina clerici duo, archiepiscopi, Tyri unus, alter Cæsareæ, non illius quæ Philippi dicitur, sed maritimæ. Ille, Guillelmus vocabatur, quo nullus habebatur illo tempore toto orbe Christiano melior clericus: hic Heraclius dicebatur, Arvernus natione: qui pauper clericus in terram ultramarinam profectus, formæ elegantia reginæ matri commendatus, ejusdem opera archiepiscopus Cæsareæ factus est. Accidit autem horum duorum clericorum tempore, ut diem suum obiret patriarcha Hierosolymitanus. Vocati igitur in urbem archiepiscopi ad electionem patriarchæ, cum omnes convenissent, adiit ad canonicos S. Sepulcri, ad quos spectabat electio patriarchæ, Tyrensis, et hæc ad eos, præfata venia, verba fecit: « Seniores, in Scripturis reperi Heraclium in Perside S. crucem acquisivisse, eamque Hierusalem depositasse; fore autem, ut eandem Heraclius alter, suo tempore exigeret Hierosolyma, amitteretque. Itaque, per Deum vos oro, Heraclium patriarcham ne dicatis: eum enim si nominaveritis, a rege acceptum iri scio: scio præterea eo patriarcha, civitatem Hierusalem et totam terram amissum iri. Neque id me desiderio patriarchatus accensum dicere judicatis, sed duos præter nos alios, per Deum, legite: quos si in hac regione non reperitis, vobis operam nostram pollicemur, ut consilio virorum bonorum, et Francia patriarcham habeatis. » Ejus vera, canonici S. S. nihil fecerunt. Petierat enim ab eis mater regina, ut Cæsariensem nominarent, quem et reipsa cum Guillelmo Tyrensi nominaverunt: ea est enim in terra ultramarina patriarchæ electionis ratio, quæ et archiepiscoporum, et episcoporum, et abbatum: ut duos legant canonici regique offerant, qui de eis unum capiat: ita, ut si mane offerantur, intra vesperarum signum; si vesperi, post decantatum officium, dicitur altero, unum rex eligat. Hanc rationem secuti sunt apostoli, mortuo Juda, ut duos legerent, Josephum Justum et Matthiam: hanc et in Terra S. nacta adhuc servant. Ita rex elector est, et quem vult capiat.*

Cum essent igitur duo illi archiepiscopi regi oblati, Heraclium Cæsariensem rex elegit, pro quo matri intercedenti fidem dederat. In hunc modum factus patriarcha Hierosolymitanus, Heraclius, omnes statim archiepiscopos et episcopos ad præstandam obedientiam evocavit. Venerunt omnes, excepto Tyrensi Illic enim ipsismet Heraclium Romam appellavit, certo demonstraturum se affirmans, talentum eum, qui patriarcha

esse non deberet *Interposita appellatione, rebus suis compositis, transfretavit, et Romam venit. Ejus adventu lætus apostolicus, hominem multo honore excepit ipse, et cardinales: neque tanto unquam honore clericum ullum Romæ ab apostolico et cardinalibus omnibus affectum meminerant. Voluit et apostolicus ut missam cantaret; et cardinales vestiri jussit, ut ei ad altare inservirent. Jamque apud apostolicum tantum profecerat, ut si supervivisset, certa esset Heraclii, si Romam venisset, depositio. Jam vero referam vobis quomodo, antequam Romam appelleret Heraclius, ille vita functus sit. Cum illum Heraclius Romam contra se abiisse cognovisset, certus se depositum iri, si ad sum usque adventum ille durasset, physicum e suis convenit, quem ut Romam illum sequeretur perpulit, atque veneno tolleret. Id successit. Mortuo itaque archiepiscopo Tyri, Romam cum venisset patriarcha, ab apostolico quæ voluit impetravit, et Hierusalem rediit. Qualem autem Roma Hierosolymam reversus vitam vixerit, audite..... Hæc peccata, has sordes ut Dominus noster Jesus Christus in ea civitate vidit, in qua crucifixus pro redimendo populo sanguinem profuderat, ferre ea non magis potuit quam Sodomæ olim et Gomorrhæ. Itaque civitatem sordida et fetida luxuria ita purgavit, ut de iis qui tempore Heraclii patriarchæ eam habebant omnibus, de viris, feminis, infantibus, inquam, omnibus, duo omnino serviutem effugerint: quorum unus vocabatur Robertus de Corbia, qui Godefrido Ballionio in capienda urbe adfuerat; alteri nomen erat Fulco Folie (alias Fiote) qui primus omnium in urbe a Godefrido capta natus erat. His, cum excedere nollent, et manendi libertatem dedit, et vitæ necessaria omnia ministrari jussit Saladinus.*

Narrationis hujus insignis, quamvis temporibus non satis explicatæ (de quo suo tempore videhimus) fidem asserunt, cum eventus, tum scriptores probi. Eventus: ut enim recuperata Heraclio imperatore crux: ita Heraclio patriarcha (uti erat a Tyrensi prædictum) et crux et urbs amissa. Scriptores: Marinus Sanutus lib. iii, parte vi, cap. 24: Anno, inquit, 1180 patriarcha Almericus moritur, cujus simplicitas modicum Ecclesiæ profuit: cui successit Heraclius. In ejus electione publice dictum fuit: *Sub Heraclio amittendam esse crucem, sicut sub Heraclio imperatore recuperata fuerat: quod et accidit.* Paulus Æmiliius, sub finem lib. v De rebus gestis Francorum, Philippo Augusto rege: *Sacrosancta crux, velut fatale pignus sacri regni, jam manibus minus sanctis tractabatur. Exstant illius temporis æquales auctores, sacerdotes fuisse flagitiis sceleribusque obrutos: atque adeo ipsum patriarcham, neque caste neque integre vitam egisse.*

Nos vero ad nostra redeamus. Scribendæ historiæ consilium longe ante ceperat, quam inciperet; et ad tantum opus necessaria coegerat. Cœpit tandem precibus Amalrici regis (præfat. et extremo lib. xx). Traditionibus instructus, et oculata fide; nulla scriptura præduce. Non legisse studiosum et doctum hominem, qui transfretaverat, et ut tum loquebantur, etiam transalpinaverat, tot de hac via editos libros ab iis qui inter viatores fuerant, probabile non est. Ordericus supradictus Vitalis, multos alios tam Latinorum quam Græcorum de tam memoranda re tractasse memorat. Nos Græcum unum vidimus in Regia Bibliotheca, beneficio Isaaci Casauboni vulgari lingua scriptum, Joanni Meursio crebro citatum in Lexico Græcobarbaro: is autem sacrum hoc bellum (quantum memini) una aut altera tantum pagella perstringit. Sed neglexisse, et pro nullis habuisse videtur noster, quæ et alii olim prælicarunt, et nos tanto studio atque sumptu colligimus. Usque ad regnum Balduini III regis, quod incipit lib. xvi, ex aliorum relatione, quibus, ut ait, *prisci temporis plenior adhuc famulabatur memoria*, narrationem contexit: sequentia aut ipse vidit, aut de iis qui rebus ipsis interfuerant, hausit, uti testatur ipse præfat. lib. xvi; sed et lib. xii, caput 24 ait, *audita se referre a senioribus quibusdam qui constanter asserant se prædictis omnibus interfuisse.* Neque uno spiritu, hoc spatium confecit; bis palam interquiescit, et velut animam atque animum recipit (illo ipso libro xvi) tanquam certiora deinceps editurus, et absoluto lib. xxii accedens ad patriæ extrema describenda, invitus.

Non imposuisse operi utilissimo ultimam manum apparet: nam et quædam reperit atque inculcat, quæ semel dixisse suffecerat: quædam non dicta, leviter tangit tanquam jam explicata: nec tempora ubique respondent. Præfatione, præsentem tum annum notat 1184, quem lib. i, c. 2, facit 1182, quomodo legendum sine c. 21 lib. xix, ubi vulgo notatur annus 1172. Et libro xxi, cap. 26 ait, Ecclesiæ Tyrensi tum se præfuisse annos sex, quod incidit in annum 1180. Ex quibus, quod jam dixi constat, sæpius diversis temporibus manum huic operi admovisse; et ultimo loco ei scriptam eam partem quæ hodie prima legitur. Libro xxii, cap. 7 et 13, de re loquitur, quæ cum scriberet, gerebatur: *dicitur obsidere, inquit, et frequentibus, more hostiis, impugnare congressionibus, etc.* Opus sive volumen, libris distinxit, quos et tractatus vocat; libros, capitibus. Libros autem scripsit xxiii, ut ipse auctor est in præfatione: sed vicissim et tertium non absolvisse inde apparet, quod 1188. veteres paulo post ejus astatem exarati, nec una litterula alter altero plus minusve habeat, nec præposita libris capitula præter ea quæ habemus quidquam promittant. Et cum Gallici interpretes historiam longius, etiam ultra Guillelmi mortem, deduxerint, unus tamen Palatinus Heydelbergensis, nec verbulo Latinum excedit. Nam quid velit Joannes Herold, non capio, cum præfatione continuationis suæ Belli sacri, ait, *ad Friderici II August. excessum usque, historiam suam eundem Guillelmum perfecisse, magnorum virorum testimonio, juratum.* Ea enim ratione superasset vivendo annos centum et viginti, nisi velimus Heroldo dictum Fredericum primum, pro secundo. Ita suffragatorem fortasse haberet P. Æmilium, ut statim dicemus. Illic igitur substituit, negotiis avocatus, et morte præventus; animo tamen persequendi, propositum habens numerum etiam augere librorum, pro quantitate, inquit, *occurentis materiæ: cum antea constituisset languorem patriæ, et suorum ultimos defectus non attingere (præf. operis et lib. xxiii).* Qui quidem lib. xxiii in Anglicano Cantabrigiensi legitur junctus vicesimo secundo, exscriptore judicante unam istam aut alteram pagellam, non esse proprio libro inscribendam. Annos complexus est fere centum, id est, ut postea exactius ipse computat, octoginta quatuor (præfatione). In veritate quaerenda diligens, patet ex lib. ix, cap. 16, 17, 7, 20, 18. In dubiis suspensus et religiosus, patet lib. xxii, cap. 5 fin., 8, 25, 27 fin., et lib. xx, cap. 20, alibi. Itaque et recentia, ut ad quorum inquirendam veritatem tempus defuerit, dubie refert (lib. xxii, cap. 19, etc.). Generalia persequens, specialibus non multam dat operam (lib. xvii, cap. 24). Occupationes excusat publicas privatasque, si quid forte excidit quo lector offendatur (præfatione). Toto denique opere, quam promittit præfatione, et ostentat, modestiam, prudentiam, pietatem, præstat. Heraclium patriarcham sine odio memorat, sine cap. 4, lib. xxii.

Iniquior fortasse videatur Guidoni Liziniaco, comiti Joppensi, quem postquam imparem viribus et prudentia dixisset, hominem vocat *incognitum, indiscretum et penitus inutilem* (lib. xxii, cap. 25 et 27). Ut alia vera sint, ut non sunt a vero multum aliena, incognitum non debuit dicere quem ejusdem libri cap. 1 dixerat satis nobilem, Hugonis Bruni filium: cum et Hugonem Lisiniacensem, et Hugonem de Lisiniaco, cognominatum Brunum, commemorasset lib. x, cap. 19, et lib. xix, cap. 8, cum eadem familia, An-

tiocliæ principem dedisset Raymundum Pictaviensem, ex ultima Anglia petiitum (lib. xv, cap. 10, 20, 21) sed de familia illustrissima dicemus in Genealogico, si Deus vitam. Certe virtutibus imparem oneri tanto fuisse, et illi experti sunt miseri, et nos ex ipsa historia discimus. Verum, ei et cum hostium viribus et cum domesticorum invidia decertandum fuit. Alienum hominem regis sororium, postea regni procuratorem, et tandem successorem, indigne ferebant regni principes, cum et nobiliores et prudentiores et ditiores etiam in regno potuissent reperiri, ut ipse inquit noster lib. xx, cap. 1. Notat Jacobus de Vitriaco, diu in regno versatus, *Histor. Hieros.* cap. 72 novos illos Syriæ indigenas, quos dictos *Pulanos* ait, in eos qui de longinquis regionibus causa devotionis aut ad eorum subsidium advenissent, non solum ingratos, sed multifarie molestos exstitisse. Experti eorum invidiæ aculeos, et perfidiæ graves ictus, magno cum Reip. tum regni ipsius damno Conradus Imper., et rex Ludovicus ad Damascum (noster lib. xvii, cap. 5 et 7). Expertus et Flandrensium comes Theodoricus (lib. xviii, cap. 18). Neque omnino domesticorum ille in externos animi motus, sine ratione est. Videtur enim indignum ut qui tota vita sua regno militantes, infinitos labores pertulerunt, ab iis qui recenter advenerint tantorum fructus laborum colligentibus, negligantur, et spe remunerationis excidant. Ipse Tyrius, lib. xvii, cap. 7: *Sic vos, non vobis*. Sed hæc alterius loci questio est. Hic vero Dei admiremur providentiam et justa iudicia: qui, cum perdere meritissimo nostros constituisset, Guidonem illis regem, media petiit Gallia, e summa Pictorum nobilitate: cum tempore eodem attollere res Saracenorum, Saladinum e pulvere excitatum, terræ filium, sed virtutibus omnibus absolutissimum, principem dedit. Sit itaque nostri auctoris, vel amore et miseratione patriæ excusatum, si quod fuit in Guidonem odium: quod nec latuit fratrem Stephanum Lusignanum, ordinis Prædicatorum, qui Historiam regni Cypri edidit, primum Italice, deinde Gallicè. Is odii causam ascribit, ipse e Guidonis posteritate, propinquitati quæ regni proceres noster Guillelmus contingebat, quibus ille successionem regni alienigena eripuisse videbatur. Idem Stephanus alia, tanquam scripta Guillelmo, recitat, quæ nusquam legimus: alias parum ipse litteris eruditus, aut lectione doctus. Tripolitanum autem comitem, Guidonis æmulum, laudibus noster effert, passim: lib. xvii, cap. 9, 16, 29, et lib. xviii, cap. 1. Sed et Manuelem imperatorem Constantinopolitanum cum affectu memorat, lib. xv, cap. 23, et lib. xxi, cap. 12, et causam aperit, cum ejus in se beneficentiam prædicat: lib. xx, cap. 4, et lib. xxii, cap. 4. Vere enim ipsemet de Saladini virtutibus: *Nulla alio hodie visco, subjectorum etiam quorumlibet aliorum hominum corda magis solent principibus conciliari, nihilque alienos animos magis obligat, quam munificentia*. Hæc et peccata quamvis eminentia, operit; et virtutes etiam latentes aperit.

Hanc vero historiam laudat, qui vixit anno 1450, Antoninus Florentinus archiepiscopus, tit. 17, cap. 9, § 3 et 12. *Dominus*, inquit, *Guillelmus archiepiscopus Tyrensis in Chronico*, et alibi ejus ipsissimis verbis utitur: quod et sæpissime, tacito nomine, qui ejus ætati proximus fuit, Jacobus de Vitriaco. Sed tit. 16, cap. 13 princ., quem auctorem citat, Guillelmus, est Malmesburiensis, cujus verbis subjicit et nostri ipsissimas voces, quæ leguntur lib. 1, c. 17. Paulus Æmilius, gravis auctor, *De rebus Franc.* lib. iv et v, nostrum non semel appellat, nomine pontificis Tyriorum, verbaque ejus adducit. Sed lib. vi quæ tradi a Tyrio dicit illius temporis auctore, de morte Friderici I imp. scrupulum mihi et dubitationem quamdam injiciunt. Excessit enim Fridericus imp. anno 1190 proxime quidem ætatem Tyrii: sed nos, non superasse scribendo Tyrium annum 1180 antea firmavimus. Latebat in bibliothecis Æmilii tempore Tyrius, nondum typis editus: itaque incidisse illum in hujus ab alio continuatam Historiam, quales Gallicas habemus aliquot, probabile est, quam totam pro Tyrii legerit, habuerique; et

.... opere in longo fas est obrepere somnum.

Blondus in harum rerum explicatione Guillelmum citat, *scriptorem*, inquit, *Gallicum*, lib. iv, dec. ii; sed et Guillelmum sæpius nominat, alium a nostro, eodem et præcedenti libro: itaque dubito. Cætera, bonus et necessarius auctor Historiæ, satis in hac negligenter versatus est Blondus: quod solens iis qui completi omnia, et generales, ut vocant, conscribere historias aggrediuntur, fraudem lectoribus titulo magnifico facientes: quos ut fugiant adolescentes, suadeo; legant cum attentione et judicio, alii: ne, dum cæcum cæcus ducit, ambo in foveam incidant.

Opus præterea Guillelmus noster composuit, cujus non possumus jacturam non ægerime ferre historiarum studiosi, in argumento obscuro maxime, nec ullius diligentia scriptoris illustrato, cujus

Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura:

De gestis Occidentalium principum: lib. 1, cap. 3, sive, *De principibus Orientalibus et eorum actibus*, lib. xix, cap. 15 et 21, a tempore seductoris Mahumet, usque ad annum Domini 1184 (præfatione). *Quingentorum septuaginta annorum seriem complexum* (præfat. et lib. 1, c. 3); vel *quingentorum septuaginta et septem*, ut lib. xix, cap. 21, quæ varietas quod supra dixi confirmat, non recognitum auctori hoc Lostrum opus. Illud vero, eodem Analrico rege instante et rogante, et exemplaria Arabica ministrante, absolvit (præfat. eadens, et lib. xix, cap. 21), laudabili omnino, et regia, et ad Deum, cui proximi reges, accedente cura: verbo mortuos excitare, et in vitam reducere. Admirandum etiam in rege, quod media et profunda barbaria, inter lituum stridorem, et armorum tonitrua, et præsentissima quotidie pericula, litteras colerit, et librorum copiam usui studiosorum comparaverit: quæ aliis, alta etiam pace, negliguntur.

De concilio Lateranensi scriptum edidisse supra retulimus. Ejusdem plures epistolas ad Bernardum Antiochenum exstare, scribit exscriptor Simleri Antonius Possevinus, *Apparatu*: uterque falsus: neque enim hujus, sed alterius, Tyrensis item archiepiscopi, Guillelmi Anglici sunt illæ, quas non vidimus, ad Antiochenum epistolæ: Obiit Bernardus, nostro vix nato, nempe circa annum 1127, quem paulo post et ille alter Guillelmus secutus est, ut ex nostro constat, lib. xv, cap. 10 et 11.

Sed hac Historia primus nos beavit Philibertus Poissenotus, D. Morandi in Maxima Sequanorum præpositus, uti eum Joannes Herold Continuatione Belli sacri, demonstrat: typis Jo. Oporini, anno 1549 (1).

(1) *Belli sacri historia, libris xxiii comprehensa, de Hierosolyma ac terra promissionis, adeoque universa pene Syria, per occidentales principes Christianos recuperata, narrationis serie usque ad regnum Balduni IV, per annos 84 continuata; opus mirabili rerum scitu dignissimarum varietate refertum ac historiæ studiosis ut jucundissimum ita et utilis-*

simum futurum, ante annos circiter quadringentos conscriptum, nunquam primam doctissimi viri Philiberti-Poissenoti opera in lucem editum, Guillelmo Tyrio metropolitano quondam archiepiscopo ac regni ejusdem cancellario auctore Basileæ, per Nicolaum Brylingerum et Joannem Oporinum, in-fol.

Postea, quam emendatam pollicetur, corruptam dedit ab Henrico Pantaleone, Nicolaus Brillingerus, anno 1564 (2); nec distinetur ipse Pantaleon, se *vetustissimum exemplar fideliter correxisse*; in quibusdam etiam locis usitata verba pro obsoletis, et sententias perfectas pro imperfectis apposuisse; atque sic multo emendatorem denuo in lucem edidisse: scilicet! Nos, quam potuimusexa, ctissime veteres secuti, ex iis passim lacunas replevimus; et lib. III, quod deerat, integrum caput quintum, aliis locis periodos integras restituumus; voces emendavimus, quot dici non potest: nobis, nihil p rinisimus. Sumus autem usi codicibus Pithoeano, Cantabrigiensi, Parisiensi Navarreno. Cantabrigiensem, humanitate præfecti et sociorum admissi, vidimus et consulimus in bibliotheca, collegii S. Benedicti: et ejus, antequam eo accederemus, gestum nobis dederat Merlinus Higdenus, conciliante eum nobis Stephano Le Sieur. Parisiensis Codicis qui in Navarreno collegio exstat, index fuit Albertus Myræus, ejusque postea lectiones a vulgato diversas diligenter et judicio collectas misit Timotheus Hoyus, Andræ filius: tres, omnino probæ notæ, sub ipsam ætatem auctoris conscripti. Navarrenum, subscriptio indicat donatum ab Anselmo episcopo Meldensi, qui vitiose Demochari dicitur Aurellus et Ausellus: vixit is circa annum Domini 1200, id est paulo post nostrum archiepiscopum. Veræ lectioni firmandæ, et illustrandæ historiæ, profuerunt Gallicæ interpretationes: Palatina Heydelbergensis, quam fuisse Isabellæ reginæ Norwegiæ indicat inscriptio rubricata: eam nobis olim impetravit Georg. Michael Lingelsheimius; nuper consulenti, adfuit Janus Gruterus. Fauchetiana, a Dionysio Godofredo JC. Nostra.

Subjecimus Tyrio, *Notitiam patriarchatum Antiocheni et Hierosolymitani*, membranas secuti; nam in editis collocatur lib. XIV, c. 12. Nomina uti erant in mss. diversa a vulgatis, exhibuimus, sane corruptissima: quæ dabit, ut speramus, emendata Alberti Miræi diligentia.

(2) *Historia Belli sacri verissima, lectu et jucunda et utilissima, libris viginis tribus ordine comprehensa, in qua Hierosolyma ac terra populo Dei olim promissa et data, una cum tota fere Syria, per occidentales principes Christianos, anno reparatæ salutis 1090, magna pietate et fortitudine recuperata fuit, certa narrationis serie, per annos 84, ad regnum Balduini IV usque continuata et descripta, auctore olim Willelmo Tyrio metropolitano archiepiscopo, ac regni*

Hierosolymitani fidelissimo cancellario; nunc vero multo castigatior quam antea in lucem edita; una cum continuatione totius de Bello sacro historiæ, quæ libris sex ad nostra tempora usque extenditur et Hierosolymitani regni et urbis casus et varietates fortunæ ordine explicat, cum præfatione Henrici Pantaleonis. atque ipsius authoris vita. multarumque nobilissimarum urbium depictione.

INCIPIT HISTORIA RERUM IN PARTIBUS TRANSMARINIS GESTARUM

A TEMPORE SUCCESSORUM MAHUMETH USQUE AD ANNUM DOMINI MCLXXXIV

EDITA

A VENERABILI GUILLELMO

TYRENSI ARCHIEPISCOPO.

INCIPIT PROLOGUS.

WILLELMUS, Dei patientia sanctæ Tyrensis Ecclesie minister indignus, venerabilibus in Christo fratribus, ad quos præsens opus pervenerit, æternam in Domino salutem.

Periculosum esse et grandi plenum alea regum gesta describere, virorum prudentium nemo est qui dubitet. Nam, ut laborem, iuge studium, perennes vigilias, quibus hujusmodi solent indigere negotia, penitus omittamus, duplex historiographis certum est imminere præcipitium: quorum vix est, ut alterutrum declinare valeant. Effugientes enim Charybdim, Scyllam incurrant, quæ succincta canibus, non minus acil procurare naufragia. Aut enim rerum gestarum

veritatem prosequentes, multorum in se constabunt invidiam; aut indignationis gratia leniendæ, rerum occultabunt seriem in quo certum est non deesse delictum. Nam rerum veritatem studiose præterire, et occultare de industria, contra eorum officium esse dignoscitur. Ab officio autem cadere, procul omni dubio, culpa est; si tamen vere dicitur officium, congruus actus uniuscujusque personæ, secundum mores et instituta patriæ. Rerum autem incontaminatam prosequi gestarum seriem, et veritatis regulam non deserere, res est quæ indignationem solet sapius excitare, juxta illud quod vetere proverbio dici solet: Obssequium amicos, veritas odium parit. Au: igitur a